

PERSPECTIVE GEOPOLITICE ALE ACȚIUNII MISIUNII MILITARE GERMANE PE TERITORIUL ROMÂNESC ÎN PERIOADA 1940-1941

Colonel dr. Daniel-Cornel ȘTEFĂNESCU

Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă”, Brașov

DOI: 10.55535/GMR.2022.3.11

Activitatea Misiunii Militare germane în România anului 1940 a constat, în principal, în instruirea armatei române în concordanță cu noile tehnici ale războiului. Eficiența acestei misiuni militare s-a reflectat pregnant în rândul oștirii române, atât din perspectiva instruirii acesteia, cât și din perspectiva pregătirii morale a soldatului român. Aceste aspecte definitorii sunt abordate în articolul de față, prin utilizarea metodei investigației istoriografice și a analizei comparative.

O analiză istorică obiectivă a relațiilor româno-germane în timpul Misiunii Militare germane în România reliefează o problemă de ordin juridic, întrucât între cele două țări nu au existat tratate de alianță sau convenții militare care să reprezinte baza juridică a participării României alături de Germania în război, cele mai multe dintre subordonările armatei române față de eșaloanele de comandament germane făcându-se prin acord verbal.

În același timp, Misiunea Militară germană a avut o influență dominantă asupra desfășurării activității Marelui Cartier General și a Marelui Stat Major, minimizându-le responsabilitățile de concepție și conducere a oștirii române pe teatrul de război.

Cuvinte-cheie: Acordul de la München, Misiunea Militară germană, Al Doilea Război Mondial, Mica Antantă, Pactul Molotov-Ribbentrop.

INTRODUCERE

Europa anilor '40 era cuprinsă în vârtejul unui război continental provocat, pe de o parte, de explozia fascismului și a nazismului italian, iar pe de altă parte, de o serie de erori sau temeri ale democrațiilor occidentale. Dezmembrarea Cehoslovaciei și destrămarea Micii Antante, în urma Acordului de la Munchen (septembrie 1938), precum și implacabilul Pact Ribbentrop-Molotov (23 august 1939) au fost cele mai drastice evenimente de pe scena politică europeană. Conjunctura geopolitică astfel creată a avut consecințe semnificative asupra securității României, evoluția evenimentelor politice devenind inevitabilă. În acest context, România a fost afectată în mod direct prin pierderile teritoriale din anul 1940, în urma Dictatului de la Viena: Basarabia, partea de nord a Bucovinei și cea nord-vestică a Transilvaniei.

Cu toate că, principial, Mica Antantă, ca organizație politică cu rol defensiv, avea la bază criteriile democratice, reușind, în astfel de circumstanțe, să păstreze, pentru un timp, integritatea teritorială a statelor semnatare – Cehoslovacia, Regatul României și Regatul Iugoslaviei – și reprezentând, în același timp, un obstacol pentru revendicările arbitrare ale Ungariei horthyste, drumul spre expansiune al Germaniei a fost una dintre urmările dramatice ale Acordului de la München. De asemenea, Pactul Molotov-Ribbentrop și ultimatumurile sovietice din 26-27 iunie 1940 au fost factori determinanți ai destrămării balanței politice în Europa Centrală și de Est, ceea ce a dus, iminent, la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

În aceeași ordine de idei, Pactul Molotov-Ribbentrop a generat instaurarea puterii sovietice (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste/URSS) în cele trei state baltice – Estonia, Letonia și Lituania –, care au devenit, astfel, parte a URSS, a făcut din Polonia un instrument de sacrificiu în lupta dintre Kremlin și Berlin, iar România și Finlanda au fost obligate să renunțe la importante teritorii în avantajul Moscovei.

În acest tablou geopolitic, România apare ca actor-participant, încă „din primul moment, de partea Germaniei la <cruciada împotriva bolșevismului>” (Trașcă, 2006, p. 3), cu intenția firească și legitimă de a redobândi teritoriile dezrădăcinate în vara anului 1940. Pe aceleași

Pactul Molotov-Ribbentrop și ultimatumurile sovietice din 26-27 iunie 1940 au fost factori determinanți ai destrămării balanței politice în Europa Centrală și de Est, ceea ce a dus, iminent, la declanșarea celui de-Al Doilea Război Mondial.

În planurile strategice ale Germaniei, încă din anii precedenți celui de-Al Doilea Război Mondial, România a avut un rol esențial, din cel puțin trei perspective: granița sa cu URSS, accesul direct la Marea Neagră și resursele petroliere, element fundamental al economiei celui de-al Treilea Reich.

coordonate securitare se poate menționa faptul că ultimatumurile sovietice din iunie 1940 „*au inaugurat seria neagră din vara anului 1940, ce avea să culmineze cu cedarea Cadrilaterului către Bulgaria, prin semnarea Tratatului de la Craiova, din 7 septembrie 1940, și a Transilvaniei de nord-est în favoarea Ungariei, în urma celui de-al doilea arbitraj de la Viena, din 30 august 1940*” (Trașcă, 2013, p. 71; Duțu, 2000, p. 17). În astfel de circumstanțe, orientarea României către un pact cu Germania, prin colaborarea cu Comandamentul german, și-a găsit aplicabilitate prin trimiterea unei Misiuni Militare germane în țara noastră. În 1941, România se afla în situația unui aliat al Germaniei naziste, având ca scop primordial, de ordin subiectiv, evident, recuperarea regiunilor anexate de către URSS în mod abuziv cu un an în urmă. În același timp, prin Misiunea Militară germană, politica internă românească năzuia la integrarea României în sistemul politico-militar al Puterilor Axei.

ASPECTE DEFINITORII ALE INTERESULUI POLITIC, ECONOMIC ȘI STRATEGIC AL ROMÂNIEI PE TIMPUL MISIUNII MILITARE GERMANE

În planurile strategice ale Germaniei, încă din anii precedenți celui de-Al Doilea Război Mondial, România a avut un rol esențial, din cel puțin trei perspective: granița sa cu URSS, accesul direct la Marea Neagră și resursele petroliere, element fundamental al economiei celui de-al Treilea Reich (Haynes, 2003, p. 18). De altfel, printre obiectivele politicii externe naziste se afla în prim-plan accesul la puterea economică a statelor din sud-estul Europei (Ancel, 1940), România fiind înconjurată de rivali cu pretenții teritoriale, precum Uniunea Sovietică, Bulgaria și Ungaria. Ca atare, partea română, la rândul său, era motivată de orientarea spre puterea germană atât din punct de vedere economic, cât și din punct de vedere al asigurării unei integrități teritoriale și a securității naționale, precum și de încercarea de obturare a revizionismului maghiar, întrezărind în sprijinul Misiunii Militare germane o protecție împotriva unei posibile amenințări sovietice (Haynes, p. 28). În atare circumstanțe, regele Carol al II-lea al României (8 iunie 1930-6 septembrie 1940) considera că apropierea de Germania va garanta apărarea teritoriului românesc, dar și salvarea tronului, în condițiile schimbării regimului politic prin alcătuirea unui guvern de factură național-legionară.

Ideea unei misiuni militare germane în România își are originea în timpul regenței lui Carol al II-lea, când atașatul militar german

la București, colonelul Karl Richard Wahle, preciza, la Berlin, în ziua de 14 iulie 1940, că „*Atașatul militar al aerului și subsemnatul am fost chemați în după-amiaza aceleiași zile într-o audiență la rege. Regele a deschis această întrevvedere prin a declara că acum este serios hotărât să meargă alături de Germania. De aceea ne-a cerut serviciul de a transmite Comandamentului Suprem german rugămintea lui oficială de trimitere a Misiunii Militare după cum el deja ar fi propus Führerului. Până acum, regele a rămas fără un răspuns favorabil*” (Oșca, p. 56). Însă, din cauza atitudinii rezervate a conducerii de la Berlin față de politica externă a lui Carol al II-lea, răspunsul Führerului avea să vină mai târziu. Fără îndoială, din punct de vedere cultural și social, sub conducerea lui Carol al II-lea, deși o conducere dictatorială, România a progresat, dar autoritarismul regelui a luat amploare din ce în ce mai mult, iar pierderile teritoriale din anul 1940 au minimizat credibilitatea regimului, culminând cu abdicarea regelui. Ca atare, la putere a venit un guvern de coaliție, alcătuit din ofițeri de extremă dreapta, sub conducerea generalului Ion Antonescu, și reprezentanți ai Gărzii de Fier, care a reluat ideea necesității, văzută, în același timp, ca o soluție, a unei misiuni militare germane în România. Această propunere a fost menționată în documentul intitulat „*Propunerile guvernului român pentru trimiterea unei Misiuni Militare germane, pe baza convorbirilor ce au avut loc la 15-17 septembrie 1940 între generalul Antonescu, conducătorul Statului Român, și generalul von Tippelskirch, din partea Comandamentului Suprem German*” (Trașcă, 2013, pp. 147-148). Referitor la organizarea și atribuțiile Misiunii Militare germane, documentul prevedea că aceasta: „1) va funcționa în legătură cu Marele Stat Major român și va dispune de ofițerii specialiști necesari; 2) trupele care vor constitui și unități de instrucție în centrele de instrucție vor fi următoarele: a) aviația de luptă ...; b) apărarea antiaeriană...; c) mari unități monitorizate și mecanizate. (...) Guvernul român propunea ca un număr de 3-4 ofițeri de stat major din armata germană să fie detașați pe lângă Școala Superioară de Război. De asemenea, urmau să fie trimiși în centrele de instrucție din Germania tineri ofițeri români” (Ib.).

Efectiv, Misiunea Militară germană și-a început activitatea în octombrie 1940 (Ib., p. 139). Atribuțiile acestui organism reies din directiva semnată de feldmareșalul Wilhelm Keitel, șeful Înaltului Comandament al Wehrmacht-ului (Oberkommando der Wehrmacht/OKW), la 20 septembrie 1940, în care se specifica faptul că: „*Misiunea*

Misiunea Militară germană: „1) va funcționa în legătură cu Marele Stat Major român și va dispune de ofițerii specialiști necesari; 2) trupele care vor constitui și unități de instrucție în centrele de instrucție vor fi următoarele: a) aviația de luptă ...; b) apărarea antiaeriană...; c) mari unități monitorizate și mecanizate”.

Încă din perioada de început a conlucrării militare româno-germane, existau numeroase diferențe între cele două entități, printre care cele mai importante erau reprezentate de precara dotare a armatei române, precum și de incapacitatea părții române de a oferi propriilor trupe condiții civilizate de ducere a războiului. Ne referim aici, spre exemplu, la echipamentul armatei germane, care dispunea de „ținute speciale pentru corvoadă, instrucție și sport, de repaos special, cazare confortabilă și igienică”.

aparentă a trupelor germane este de a ajuta România, prietenă nouă, în privința organizării și instruirii forțelor ei armate. Misiunile lor reale, care nu trebuie să devină evidente nici pentru români, nici pentru propriile trupe, sunt: a) să protejeze regiunea petroliferă față de distrugerii și acapararea sa de către o terță putere, b) să ofere armatei române capacitatea de a efectua sarcini diferite, corespunzător unui plan elaborat în favoarea intereselor germane, c) în cazul unui război impus nouă de Rusia Sovietică, să efectueze pregătiri în vederea angajării forțelor germane și române din direcția României” (Ib., p. 150), România fiind, așa cum considera feldmareșalul Keitel, „legată de noi pe viață și pe moarte” (Trașcă, 2021, p. 211).

În fond, prezența unităților germane pe teritoriul țării noastre semnifica intrarea României în sfera de influență a Germaniei, precum și adoptarea implicită a deciziilor celui de-al Treilea Reich, în special în ceea ce privește atacul asupra URSS în prima parte a anului 1941. În timpul acestei campanii, armata română nu dispunea de un potențial necesar – nici fizic, nici moral – de a lupta împotriva URSS: cavaleria reprezenta baza forțelor armate, lipsa însă artileria modernă, nedispunând de suficiente unități blindate. Pe lângă aceste impedimente, pregătirea de luptă și cea morală ale soldaților români erau necorespunzătoare pentru astfel de circumstanțe. Trebuie amintit, de asemenea, faptul că, încă din perioada de început a conlucrării militare româno-germane, existau numeroase diferențe între cele două entități, printre care cele mai importante erau reprezentate de precara dotare a armatei române, precum și de incapacitatea părții române de a oferi propriilor trupe condiții civilizate de ducere a războiului. Ne referim aici, spre exemplu, la echipamentul armatei germane, care dispunea de „ținute speciale pentru corvoadă, instrucție și sport, de repaos special, cazare confortabilă și igienică” (AMNR, 2005, p. 9)

Economic, petrolul românesc constituia un factor decisiv pentru efortul de război german, fiind singurul produs natural apt să răspundă nevoilor industriale și economice ale armatei germane. Era o resursă vitală strategică, ce trebuia pe deplin securizată, de aceea era prioritară în analizele factorilor decizionali germani. Rezulta, astfel, că posesia asupra petrolului românesc era un argument întemeiat pentru interesul germanilor în România, precum și, putem presupune, unul dintre factorii care au motivat Germania să ducă un război de agresiune împotriva URSS în iunie 1941.

În aceste condiții geopolitice și economice, apreciem că Misiunea Militară germană a jucat un rol semnificativ în pregătirea ofensivei împotriva Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, precum și în stabilirea și susținerea unui parteneriat strategic între Reich-ul german și Regatul României până la sfârșitul lunii august 1945, când țara noastră a intrat în război alături de URSS, părăsind coaliția Axei.

IMPLICAREA ROMÂNIEI ÎN RĂZBOIUL GERMANO-SOVIETIC – OPERAȚIUNEA „BARBAROSSA”

Oarecum izolată în context internațional, îndeosebi după divizarea teritoriilor Europei de Est între Germania și URSS, dar mai ales în urma încheierii Pactului Ribbentrop-Molotov, România s-a găsit în postura de a accepta sprijinul Germaniei: „În această grea situație, în care însăși existența ei era amenințată, România nu putea să-și orienteze politica sa – cum a făcut-o și în alte vremuri – decât către Germania, de care s-a alipit și alături de care a intrat în război contra Rusiei în vara anului 1941 (...), continuând războiul sfânt, împreună cu marele ei aliat, contra pericolului comunist”. (Cioroiu, 1942, p. 70). Însă, această soluție a fost, după cum aprecia fostul ambasador român la Berlin, Ion Gheorghe, „un act oficial fără putere de convingere” (Gheorghe, 1996, p. 220), pentru că relațiile dintre cele două țări s-au rezumat la un „oportunism politic obișnuit” (Duțu, 2016, p. 218). Obiectivul României în cadrul acestei alianțe era unul fără echivoc: recăpătarea regiunilor pierdute Basarabia și Bucovina de Nord, anexate de URSS.

Ca poziție strategică, în atacul împotriva URSS, cel de-al Treilea Reich a văzut în România instrumentul ideal, apreciind că armata română este un sprijin consistent în derularea operațiunilor împotriva sovieticilor. În același timp, resursele petroliere reprezentau o vulnerabilitate referindu-ne la o posibilă riposta din partea URSS.

Implicarea României în războiul germano-sovietic început la 22 iunie 1941 a constat în contribuția și efortul armatei române, considerată un partener principal al Axei, alături de Japonia și Italia, prin participare la asediul Odessei, la cucerirea Crimeii sau în bătălia de la Stalingrad. În toate aceste acțiuni, aportul Misiunii Militare germane în pregătirea ostirii române prin intermediul instrucțiunilor și al asistenței oferite a fost unul semnificativ și eficient.

Germania și aliații săi – Italia, Finlanda, Slovacia, Ungaria, Spania, România – au atacat URSS la 22 iunie 1941 în cadrul operațiunii cu numele de cod „Barbarossa”, prin care se urmărea anihilarea Uniunii

Misiunea Militară germană a jucat un rol semnificativ în pregătirea ofensivei împotriva Uniunii Sovietice la 22 iunie 1941, precum și în stabilirea și susținerea unui parteneriat strategic între Reich-ul german și Regatul României până la sfârșitul lunii august 1945, când țara noastră a intrat în război alături de URSS, părăsind coaliția Axei.

Diviziile române erau considerate nefuncționale în acțiuni ofensive independente, ele putând fi folosite doar în misiuni de pază și siguranță. Aprecierile din cadrul raportului erau extrem de critice și se încheiau cu următoarea concluzie tranșantă: „o operațiune ofensivă independentă a trupelor române nu intră în discuție”.

Sovietice și a regimului său comunist. În scopul pregătirii acestei operațiuni, una dintre măsurile stringente pe care Misiunea Militară germană o avea de luat consta în evaluarea capacității de luptă a armatei române, aceasta nefiind tocmai una pozitivă, așa cum reiese dintr-un raport întocmit în 1941 de către Misiunea Militară germană: ofițerii erau apreciați ca bine pregătiți din punct de vedere teoretic, însă „fără a avea tăria și voința de a rezista până la ultimul om” (Trașcă, 2021, p. 7). În raport se sublinia și faptul că, în privința subofițerilor, nu se puteau oferi informații, „întrucât nu există deloc subofițeri activi” (Ib.). În schimb, evaluarea soldatului român era una pozitivă: „Soldatul român constituie un material (uman – n.a.) destoinic, dispus să asimileze; el este de regulă docil și dispus să asimileze, în aparență inclusiv rezistent și perseverent; dispune însă, în general, de un grad de pregătire redus. Îi lipsesc activitatea și gândirea independente. Relația sa cu superiorii este, corespunzător mentalității românești, bazată mai degrabă pe teama față de pedepse decât pe încredere. Tratamentul soldatului este, în parte, rău, iar condițiile de viață din cazărmi – în conformitate cu standardele noastre – sunt primitive. Solda nu corespunde nici măcar necesităților modeste de trai” (Ib.).

De asemenea, raportul prezenta starea diviziilor române, care, în urma evaluării, erau considerate nefuncționale în acțiuni ofensive independente, ele putând fi folosite doar în misiuni de pază și siguranță. Aprecierile din cadrul raportului erau extrem de critice și se încheiau cu următoarea concluzie tranșantă: „o operațiune ofensivă independentă a trupelor române nu intră în discuție” (Ib.). S-a decis, ca atare, că diviziile române nu sunt indicate pentru misiuni de luptă independente, ci doar pentru unele misiuni de atac. Astfel, atât în baza concluziilor raportului Misiunii Militare germane, cât și ca urmare a opoziției manifestate de Adolf Hitler, planurile cu privire la folosirea trupelor române în cadrul operațiunii „Barbarossa” au fost modificate (Ib., p. 9). Deși Misiunea Militară germană a îmbunătățit, într-o oarecare măsură, situația trupelor române, s-a decis totuși că armata română nu era „potrivită pentru misiuni ofensive dificile” cel puțin în prima etapă a operațiunii „Barbarossa”. (Ib.). De altfel, una dintre concluziile raportului menționa, într-o manieră sugestivă și categorică: „Sugestiile germane au fost însușite și urmate cu interes și convingere sinceră. Se poate constata faptul că cea mai mare parte a Marelui Stat Major și a corpului de comandă românesc se străduie cu sinceritate să-și însușească principiile de luptă germane. Posturile de comandă ar trebui ocupate în general de personalități corespunzătoare” (Ib., p. 13).

Cu toate că evaluarea din 1941 prezenta o armată nepregătită corespunzător din punctul de vedere al Misiunii Militare germane, armata română a avut totuși un rol dinamic, trupele române și cele finlandeze asigurând „*flancul sudic și nordic și au luat parte la operațiuni militare alături de Wehrmacht. Din acest punct de vedere, România a fost și o bază de operațiuni pentru armata germană. Știm că, încă din toamna anului 1940, trupele Reichului au fost dislocate în România ca parte a unei misiuni militare germane. România era și un furnizor de materii prime, în special petrol, care era foarte important pentru mașina de război germană. Din iunie 1941, două armate române, a 3-a și a 4-a, au participat la operațiuni alături de armata a 11-a germană în cadrul unui grup de armate numit <general Antonescu>, al cărui comandant era tocmai Ion Antonescu, șeful statului român. La început, scopul său a fost să elibereze Basarabia și nordul Bucovinei...*” (Trașcă, 2013, p. 67).

În urma invadării Uniunii Sovietice, România și-a anexat Basarabia și Bucovina de Nord, iar după cucerirea Ucrainei de către germani și trupele române, în iulie și august 1941, România a primit teritoriul situat între Nistru și Bug. Scopul participării armatei române la această acțiune de anvergură – reîntregirea granițelor sale – a fost diferit de cel al Germaniei, cu toate că ambele țări își urmăreau îndeplinirea obiectivelor prin înfrângerea Uniunii Sovietice.

Eșecul trupelor germane de a învinge forțele sovietice în cadrul operațiunii „*Barbarossa*” a semnalat un punct de cotitură crucial. Deși Armata Roșie a suferit pierderi mai mari decât germanii în timpul acestei campanii, incapacitatea forțelor germane de a învinge Uniunea Sovietică a marcat un regres semnificativ pentru efortul militar german. De asemenea, operațiunea „*Barbarossa*” a avut o serie de consecințe asupra problematicii evreiești în cadrul relațiilor româno-germane, între acestea, pogromul de la Iași, din 28-30 iunie 1941, suscitând interesul a numeroși istoriografi. Politica guvernului antonescian față de evrei în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial s-a pliat, în linii mari, scopurilor politicii externe, aflându-se „*sub semnul considerentelor tactice și pragmatice*” (Trașcă, 2013, p. 618) ale acelor timpuri. Așa cum reiese din depoziția lui Ion Antonescu în cadrul Procesului de la Nürnberg, „*în tot timpul cât am fost la putere în România, am urmat politica de consolidare a legăturilor cu Germania pentru a relua cu ajutorul acesteia pregătirea și înarmarea Armatei Române. În acest scop, l-am întâlnit pe Hitler de mai multe ori.*” (Procès-verbal, p. 23).

*În urma invadării
Uniunii Sovietice,
România
și-a anexat
Basarabia
și Bucovina
de Nord, iar
după cucerirea
Ucrainei de
către germani și
trupele române,
în iulie și august
1941, România a
primit teritoriul
situat între
Nistru și Bug.*

*Deși Armata
Roșie a suferit
pierderi mai
mari decât
germanii în
timpul acestei
campanii,
incapacitatea
forțelor germane
de a învinge
Uniunea
Sovietică a
marcat un regres
semnificativ
pentru efortul
militar german.*

Acest paragraf ne poate dezvălui relația dintre Germania și sateliții săi. În același context, referitor la Misiunea Militară germană în România, Ion Antonescu recunoștea că: „Am fost de acord cu Hitler ca misiunea militară germană în România să-și continue activitatea de reorganizare a Armatei Române pe modelul german; de asemenea, am încheiat un acord economic în baza căruia germanii vor livra României 109 avioane Messerschmitt, tancuri de luptă, tractoare, tunuri antiaeriene și antitanc, arme automate și alte armamente și vor primi, în schimb, o parte din grâul și benzina României pentru nevoile armatei germane. La întrebarea pusă: – Poate fi considerată această primă întâlnire cu Hitler drept începutul acordului meu cu germanii pentru pregătirea războiului împotriva Uniunii Sovietice? – răspund afirmativ” (Ib., p. 65).

Misiunea
Militară
germană a
avut o influență
dominantă
asupra
desfășurării
activității
Marelui Cartier
General și
a Marelui
Stat Major,
minimizându-le
responsabi-
litățile de
concepție și
conducere a
oștirii române pe
teatrul de război.

CONCLUZII

Studiile istorice, întreprinse de-a lungul timpului, asupra relațiilor româno-germane în timpul Misiunii Militare germane în România puntează deficiența aspectelor de ordin juridic, întrucât între cele două țări nu au existat tratate de alianță sau convenții militare care să constituie un fundament juridic al participării României alături de Germania în război, majoritatea subordonărilor armatei române față de eșaloanele de comandament germane făcându-se prin acord verbal (Oșca, p. 221).

De asemenea, trebuie să notăm și natura relațiilor politico-militare cu cel de-al Treilea Reich, care și-a impus punctul de vedere în cadrul problemelor de ordin strategic și operativ. Misiunea Militară germană a avut o influență dominantă asupra desfășurării activității Marelui Cartier General și a Marelui Stat Major, minimizându-le responsabilitățile de concepție și conducere a oștirii române pe teatrul de război. De exemplu, în timpul Campaniei din Est, aceste două organisme de concepție și comandă ale armatei române au fost împiedicate să conceapă în mod independent planuri de campanie sau să conducă efectiv armata română pe front, doar cu unele excepții – „în zone și pe direcții limitate spațial, în sudul Basarabiei și în bătălia de la Odessa, între 22 iunie și 16 octombrie 1941, în fâșia Armatei 4, și atunci cu notabile sugestii și influențe germane” (Duțu, p. 12). Nu trebuie omis rolul Misiunii Militare germane la realizarea unora dintre obiectivele noastre naționale în timpul războiului, aici putând menționa contribuția Armatei 11 germane la eliberarea Basarabiei

și a părții de nord a Bucovinei, în 1941. Putem conchide că „partenerul mai puternic” (Oșca, p. 68), în cazul nostru Germania, și-a impus concepția de ducere a luptei prin manifestarea unui control strict, dar eficient asupra armatei române.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ancel, J. (1986). *Documents concerning the fate of Romanian Jewry during the Holocaust. The Regat and Southern Transylvania. 1940.* New York: Beate Klarsfeld Foundation, <https://www.worldcat.org/title/documents-concerning-the-fate-of-romanian-jewry-during-the-holocaust-1-a-selected-studies-on-the-jewish-question-in-romania-b-statistical-data-c-the-regat-and-southern-transylvania-1940/oclc/247299716?referer=di&ht=edition>, accesat la 21 mai 2022.
2. Cioroiu, M.S. (1942). *Reflexiuni și note pe marginea unor probleme actuale.* În revista *România Militară*, nr. 11-12, noiembrie-decembrie. București.
3. Duțu, Al. (2000). *Între Wehrmacht și Armata Roșie. Relații de comandament româno-germane și româno-sovietice (1941-1945).* București.
4. Duțu, Al. (2016). *România în cadrul războiului de coaliție (1941-1945).* În *Studia Universitatis Moldaviae*, nr. 4. Universitatea de Stat din Moldova.
5. Gheorghe, I. (1996). *Un dictator nefericit. Mareșalul Ion Antonescu.* București: Editura Machiavelli.
6. Haynes, R. (2003). *Politica României față de Germania între 1936-1940.* Iași: Editura Polirom.
7. Oșca, Al. (f.a.). *Misiunea militară germană în România. Tratatative și reacții*, <https://www.scribgroup.com/istorie-politica/istorie/Misiunea-militara-germana-in-R74153.php>, accesat la 17 mai 2022.
8. Trașcă, O. (2006). *23 august 1944. Sfârșitul „camaraderiei de arme” româno-germane.* Cluj-Napoca: Institutul de Istorie „George Barițiu”, https://nanopdf.com/download/23-august-1944-sfaritul-camaraderiei-de-arme_pdf, accesat la 17 mai 2022.
9. Trașcă, O. (2013). *Relațiile politice și militare româno-germane. Septembrie 1940-august 1944.* Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
10. Trașcă, O. (2021). *Situația Armatei Române în viziunea Misiunii Militare germane.* În *Revista de istorie militară*, nr. 3-4.
11. Arhivele Militare Naționale Române (AMNR), Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare (2005). *Relații militare româno-germane 1940-1944. Documente.* Vol. II. București: Editura Europa Nova.
12. *Procès-verbal des minutes du processus Nuremberg*, <https://www.unicaen.fr/recherche/mrsh/crdfed/nuremberg/consult/Nuremberg/07/57e.xml/am12021946>, accesat la 22 mai 2022 (trad.aut.)